

Boekbespreking

Paul Mutsaers (2015). *A Public Anthropology of Policing. Law enforcement and migrants in the Netherlands* [uitgegeven in eigen beheer]

Cahiers Politiestudies
Jaargang 2016-3, nr. 40
p. 235-240
© Maklu-Uitgevers
ISBN 978-90-466-0830-2

Maartje van der Woude¹

In *A Public Anthropology* neemt Mutsaers de belangrijke taak op zich om, in navolging van de onderzoeken van Cankaya (2012) en Kleijer-Kool (2013), het optreden en functioneren van de politie binnen de multiculturele samenleving aan een nadere blik te onderwerpen. De auteur presenteert de lezer een bijzondere inkt in het reilen en zeilen in de politiepraktijk in drie steden: Amsterdam, Tilburg en Bergen op Zoom. Waar dergelijk onderzoek in Nederland tot een aantal jaren geleden niet of nauwelijks werd uitgevoerd, hebben (inter)nationale discussies over ethno-raciaal profileren daar, gelukkig, verandering in gebracht. Door aandacht te besteden aan onderwerpen als etnisch profileren binnen en door de politie beoogt Mutsaers een bijdrage te leveren aan dit Nederlandse debat. De auteur doet dit naar eigen zeggen middels een “publieke antropologische” benadering (pagina’s 5-13), waarmee hij verwijst naar vergelijkbare discussies binnen de sociologie en criminologie (Chancer & McLaughlin, 2007; Clear, 2010; Uggen & Inderbitzen, 2010; Loader & Sparks, 2011). Het “publieke” element ziet op het feit dat wetenschappers zich middels hun onderzoek en publicaties niet alleen moeten richten op collega-wetenschappers, maar dat men zich ook zou moeten mengen in het politieke en publieke debat rondom bepaalde maatschappelijke thema’s. Ik ben een groot voorstander van een meer publieke wetenschap, zeker op het terrein van veiligheid en justitie (Van der Woude 2010; Janssen & Van der Woude 2015). Gewapend met wetenschappelijke kennis, objectieve en empirisch vastgestelde feiten kunnen wetenschappers, een belangrijk tegengeluid laten horen in de dikwijls stevig gepolariseerde en gepopulariseerde debatten rondom criminaliteit en veiligheid(sbeleid). Dit alles onder de voorwaarde dat ze deze kennis voorts ook nog eens op een begrijpelijke wijze weten te delen en te koppelen aan actuele maatschappelijke discussies.

Het proefschrift van Mutsaers heeft mij op beide punten niet weten te overtuigen. Een belangrijke reden hiertoe is gelegen in het feit dat het boek geen duidelijke probleemstelling heeft, waardoor het niet duidelijk is wat de auteur precies beoogt te onderzoeken danwel aan het licht te brengen. In de eerste twee hoofdstukken zet de auteur een

---

¹ Prof. dr. mr., Van Vollenhoven Institute for Law, Governance & Development/Instituut voor Strafrecht & Criminologie, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden.

aanzienlijke hoeveelheid literatuur uiteen rondom *policing*, etnisch profileren, framing, street-level bureaucracy en professionalism. Een diverse opsomming aan grote thema's waarvan het niet duidelijk wordt op welke te onderzoeken verbanden tussen deze thema's de auteur zich gaat richten. Ook de titel van het boek geeft in dezen geen opheldering: deze is even ruim en algemeen als de inleidende hoofdstukken. Als ik de auteur goed volg, wil hij in brede zin aantonen dat zogenaamde *psy-frames* – psychologische kaders die agenten gebruiken om zichzelf en hun relatie met anderen, collega's en burgers, te kunnen begrijpen – bijdragen aan een klimaat waarbinnen etnische diversiteit niet of nauwelijks wordt gewaardeerd en gerespecteerd. Dit laatste zou zowel zichtbaar zijn binnen de politieorganisatie als daarbuiten. De scope van het boek is daarmee heel ruim en naar mijn mening, te ruim om gedegen te onderzoeken binnen de omvang van één proefschrift.

Het verkrijgen van inzicht in processen van in- en uitsluiting binnen en door de politie is van groot belang met het oog op de legitimiteit van het handelen en functioneren van politie en justitie (Tyler & Wakslak 2004). Daar dit soort processen zich moeilijk laten onderzoeken, althans op een dusdanige manier dat op basis daarvan harde uitspraken kunnen worden gedaan, valt of staat dergelijk onderzoek wat mij betreft met een heldere, transparante en navolgbare methodologie. Naast een duidelijke probleemstelling, lijkt het proefschrift van Mutsaers ook geen duidelijk overzicht van de toegepaste methoden te bevatten. Hoewel de auteur zelf aangeeft dat “public anthropology needs to be transparent about its procedures” (p.149) laat de transparantie van de eigen gehanteerde procedures te wensen over. Op pagina 39 en 40 beschrijft de auteur in grote lijnen wat hij heeft gedaan: semi-gestructureerde interviews, observaties en zogenaamde “dagboek interviews” waarbij politierespondenten dagelijks incidenten noteerden en deelden met de onderzoeker. Op het eerste gezicht een mooie en rijke dataverzameling, echter, gezien het ontbreken van een duidelijk operationaliseerbare probleemstelling is het moeilijk in te schatten op welke wijze de verzamelde data gebruikt kan worden om inzicht te verkrijgen in de *psy-frames*. Daarnaast blijven er een aantal cruciale methodologische vragen onbeantwoord.

Op welke wijze heeft de onderzoeker zijn observaties en *site visits* precies heeft vormgegeven: werd hierbij gebruik gemaakt van een observatieformulier en waarom wel of niet? Hoe zijn de verzamelde gegevens vastgelegd? Ditzelfde geldt voor de interviews waar later in het boek stevig uit wordt geput. Hoeveel agenten heeft de onderzoeker uiteindelijk gesproken en hoe vaak? Meer inzicht in dit soort cruciale, doch basale, methodologische aspecten van het onderzoek, is noodzakelijk om het onderzoek en de uitkomsten er van op waarde te kunnen schatten. Voorts rest de vraag hoe al deze interviews, observaties en duizenden (p. 40) informele gesprekken zijn geanalyseerd. Gezien de omvang van de dataverzameling, de veelheid aan thema's die de auteur middels de data aan de kaak wil stellen, en het gemak waarmee de auteur op basis van zijn onderzoek uitspraken doet over ‘de’ politie ligt het voor de hand dat er een heldere en gestructureerde kwalitatieve analyse heeft plaatsgevonden. Mogelijk zelfs met behulp van kwalitatieve analyse software. *A Public Anthropology* geeft op dit punt geen enkele informatie. Een ander voorbeeld van methodologische onduidelijkheid is te vinden op p. 98 waarin de auteur refereert aan een uitgevoerde content analysis. Ook nu wordt verder geen inzicht gegeven in de wijze waarop deze analyse is uitgevoerd. Kortom, waar het boek ontegenzeggelijk bijzondere interviews en beschrijvingen van incidenten en observaties bevat, verschaft de auteur mijns inziens niet het noodzakelijke inzicht

in gevolgde procedures en daarbij gemaakte keuzes dat passend is bij een wetenschappelijk onderzoek naar de rol van etniciteit en diversiteit binnen de Nederlandse politie. Natuurlijk kan gediscussieerd worden over hoe sterk een onderzoeker op voorhand een empirisch onderzoek richting wil of moet geven. Dat neemt echter niet weg dat die data nadien structuur nodig hebben. Het blijft echter onduidelijk hoe de auteur zijn veelheid aan observaties heeft geanalyseerd en geselecteerd, en hoe hij heeft beslist wat wel en wat niet op te nemen. Hierdoor krijg je als lezer, wellicht onterecht, de indruk dat het een eerder eclectisch geheel is.

Door het boek van Mutsaers lopen zoals gezegd grofweg twee rode lijnen die elkaar soms raken: De lijn waarin de auteur zich richt op de wijze waarop politieagenten spreken over en omgaan met migranten en de lijn waarin de focus meer ligt op de uitdagingen en problemen waar “allochtone” politieambtenaren zich binnen de eigen organisatie voor zien gesteld. Voor wat betreft de eerste lijn, is het duidelijk dat Mutsaers zich heeft laten inspireren door de rijke literatuur over *stop & search*, *critical race studies* en *racial profiling* afkomstig uit de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk. Waar deze literatuur inderdaad belangrijke aanknopingspunten en inzichten biedt voor onderzoekers van buiten de VS en de UK die zich bezig houden met deze thematiek, moet er voor gewaakt worden om de situatie in de VS en de UK gelijk te stellen aan die in Nederland. De (sociale) verhoudingen tussen politie en migrantengroepen en ook de maatschappelijke positie van minderheden in algemene zin in beide landen – in het bijzonder de VS – is traditioneel veel slechter dan in Nederland. Daarnaast is de politieorganisatie in beide landen anders georganiseerd, om over de andere beleidsmatige en juridische context waarbinnen deze processen plaatsvinden nog maar te zwijgen. Met andere woorden, waar de auteur zich terecht heeft laten inspireren door deze literatuur, zou het betoog baat hebben gehad bij een reflectie op de inzichten uit de literatuur gezien vanuit de Nederlandse context. Hierbij zou het eveneens aanbevelenswaardig zijn geweest als de auteur meer aandacht had besteed aan tegengestelde meningen en visies binnen de literatuur rondom stop & search en racial profiling (p.67 e.v.). De premisse dat Nederlandse agenten te veel discretionaire vrijheid genieten en daar misbruik van maken door middel van etnisch profileren wordt als een gegeven gepresenteerd waar de auteur in zijn betoog bewijs bij zoekt. Waar het problematiseren van de discretionaire vrijheid die diverse actoren binnen de (straf)rechtshandhaving genieten zeer terecht is, zeker in het licht van diverse vormen van misbruik, laat dit zich niet goed onderzoeken – of laten resultaten van onderzoek hiernaar zich niet goed duiden – zonder een adequate definiëring en beschrijving van de specifieke bevoegdheden die zijn onderzocht en de exacte “omvang” van de discretionaire ruimte die deze bevoegdheden laten. Dit vergt een juridische analyse waar de onderzoeker zich mogelijk niet direct toe aangetrokken of voor geëquipeerd achtte, maar een analyse die juist ook met het oog op het verkrijgen van inzicht in de zogenaamde *psy-frames* van wezenlijk belang. Graag wijs ik hierbij op het werk van Hawkins (1992, 2003) en Tillyer en Hartley (2010) waarin wordt aangegeven dat, hoewel het proces van framing een belangrijke rol speelt bij (ethno-raciaal) stereotyperen, dit niet los kan worden gezien van de bredere maatschappelijke en juridisch/beleidsmatige en specifiek organisatorische context waarin dit proces zich voltrekt.

Dit gezegd hebbende is het niet altijd duidelijk hoe de auteur op basis van het onderzoek zoals hij dat presenteert – bijvoorbeeld een, weliswaar uitvoerige, beschrijving van het handelen van de politie (in een van de onderzochte steden ten opzichte van 1 Somalische man, *Abdi* (p.85) – kan constateren dat er sprake is van stelselmatig en grootschalig

misbruik aangewakkerd door etno-rationale stereotyperingen. Omdat de auteur wellicht zelf ook inziet dat dergelijke grote conclusies zich moeilijk laten trekken, wordt hier in een concluderend hoofdstuk ook verder niet op teruggekomen. Er worden daarentegen wel specifieke suggesties gedaan om het toezicht op de veronderstelde te grote beoordelingsvrijheid van de politie te verstevigen. Zo zouden er gemeentelijke burgerraden moeten worden opgericht om het optreden van de politie in de gaten te houden en zouden politieambtenaren daarnaast over moeten gaan op invullen van zogenaamde stopformulieren. Waar dit interessante aanbevelingen zijn, zijn dit aanbevelingen die wel de nodige onderbouwing behoeven. Deze onderbouwing ontbreekt, evenals een solide empirisch inzicht in problematiek die middels deze aanbevelingen opgelost zou worden.

De auteur lijkt op onderdelen iets te veel gebrand op het vinden van bewijs “tegen” de politie, wat de objectiviteit van het onderzoek niet ten goede komt. Een voorbeeld hiervan is te vinden op pagina 90 – 91 waar de auteur vertelt over de introductie van het PsyCops programma binnen een van de korpsen waar hij veldwerk verrichtte. Zonder al te veel, althans zonder duidelijke, uitleg te geven over wat het programma precies beoogt wordt er door de auteur uitvoerig stil gestaan bij het feit dat de naam van het programma een variant is op het PsyOps programma zoals dat binnen het leger wordt gehanteerd. Hieruit wordt voorts de conclusie getrokken dat, als gevolg van PsyCops “we’re facing (...) a full-blown psychological operation, jointly executed by the police and the military, against non-western minorities in a Dutch neighborhood” (p. 91). Niet alleen blijkt nergens uit het betoog van Mutsaers – anders dan als bron van inspiratie voor de naam – wat de rol van het leger in dit programma zou zijn, noch wordt aangetoond op welke wijze deze “full-blown psychological operation” precies vorm krijgt. En zo zijn er nog vele andere voorbeelden in het boek te vinden.

Is er sprake van, weliswaar zeer zorgwekkend, anekdotisch bewijs aangeleverd door een handjevol respondenten op basis waarvan er mogelijk uitspraken kunnen worden gedaan op lokaal niveau? Of is er sprake van overtuigend en generaliseerbare bevindingen die inzicht bieden in ontwikkelingen en processen binnen de politieorganisatie op nationaal niveau? Mutsaers kan op deze vragen eigenlijk geen duidelijk antwoord geven, laat staan dat er – anders dan de auteur door het boek heen lijkt te suggereren – harde conclusies kunnen worden getrokken. Een afsluitend hoofdstuk met daarin conclusies en aanbevelingen ontbreekt dan ook. Gezien de actualiteit van de centraal staande thematiek en de belofte van publieke antropologie waarbij concrete (beleids)aanbevelingen juist zouden passen, laat de dissertatie van Mutsaers de lezer dan ook enigszins onbevredigend achter. Het boek van Mutsaers heeft me weliswaar vooral nog inhoudelijk niet overtuigd, mogelijk door de manier waarop een en ander is opgeschreven, maar heeft me wel zeer nieuwsgierig gemaakt naar het onderliggende onderzoek en de – hopelijk zowel Nederlandse als Engelstalige – wetenschappelijke publicaties die de auteur daar ongetwijfeld nog op gaat baseren.

Bibliografie

ÇANKAYA, S (2012) *De controle van marsmannetjes en ander schorriemorrie. Het beslissingsproces tijdens proactief politiewerk*, Den Haag: Boom Lemma Uitgevers

CHANCER, L. & E. McLAUGHLIN (2007), Public Criminologies: Diverse perspectives on academia and policy. *Theoretical Criminology*, 11, 155-173.

CLEAR, T. (2010), Policy and Evidence: The challenge to the American Society of Criminology: 2009 Presidential address to the American Society of Criminology. *Criminology*, 48(1), 1-25.

HAWKINS, K. (1992) *The uses of discretion*. Oxford: Clarendon Press.

HAWKINS, K. (2003) Order, rationality and silence: some reflections on criminal justice decision-making. In: L. Gelsthorpe & N. Padfield (eds.), *Exercising Discretion. Decision-making in the criminal justice system and beyond*. London: Routledge.

JANSSEN J. & WOUDE M.A.H. VAN DER (2015), De ondergewaardeerde democratic underlabourer? Over toegepast onderzoek ten behoeve van de rechtshandhaving en veiligheidszorg binnen de heersende academische cultuur, *Tijdschrift over Cultuur & Criminaliteit* (1): 115-124.

KLEIJER-KOOL, L. (2013) *Multicultureel politiewerk*, Den Haag: Boom Lemma Uitgevers

LOADER, I. & R. SPARKS (2011), *Public Criminology*. London/New York: Routledge

TILLYER, R. & R.D. HARTLEY (2010) Driving racial profiling research forward: Learning lessons from sentencing research. *Journal of Criminal Justice*, 38(4), 657-665.

TYLER, T.R., & WAKSLAK, C.J. (2004). Profiling and police legitimacy: Procedural justice, attributions of motive, and acceptance of police authority. *Criminology*, 42(2), 253-282.

UGGEN, C. & M. INDERBITZEN (2010), Public Criminologies. *Criminology & Public Policy*, 9(4), 725-749.

WOUDE M.A.H. VAN DER (2012), Tegen Dovenmansoren? Een verkennend onderzoek naar percepties over de onderlinge communicatie tussen strafrechtswetenschap en wetgever met het oog op de kwaliteit van strafwetgeving. In: *De spanningsrelatie tussen feiten, wetenschap en wetgeving*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers. 1-72.

